

ΕΙΣ
Η ΜΟΝΗ ΚΑΣΤΡΙΤΣΗΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΕΝ ΑΥΤΗ ΚΩΔΙΚΕΣ

Εἰς ἀπόστασιν ἕξ περίπου χιλιομέτρων πρὸς τὰ νοτιοανατολικά τῶν Ἰωαννίνων καίται ἡ Καστρίτσα ἢ Γαστρίτσα, συνδεδεμένη πρὸς τὰ Ἰωάννινα δι' ἀμαξιτοῦ, ἣτις μέχρι τινὸς εἶνε ἡ αὐτὴ καὶ ἡ τῆς Πρεβέζης.

Εἶνε δὲ ἡ Καστρίτσα βραχὺδης λόφος διακοσίων περίπου μέτρων ὕψους, προεκβάλλων εἰς τὴν λίμνην τῶν Ἰωαννίνων σχεδὸν ἀκριβῶς ἀπέναντι τοῦ Δρύσκου, κειμένου παρὰ τὴν αὐτὴν λίμνην κατὰ τὰς νοτίους κλιτύας τοῦ ὄρους Μιτσικέλι¹. Φύσει δ' ὄντα ὄχυρόν τὸν βράχον ἔτι μᾶλλον ὠχύρωσαν τὰ στηθέντα ἐπ' αὐτοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων πυροβολεῖα, ἅτινα καὶ ἔβαλλον ζωηρῶς ἐν τῇ χρόνῃ τῆς ὑπὸ τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ πολιορκίας τῶν Ἰωαννίνων, ἔχοντα περίσσειαν πυρομαχικῶν, ἅτινα μετὰ τῶν οἰκείων πυροβόλων περιήλθον ἐν μεγάλῃ πλήθει ὡς λάφυρα εἰς τοὺς νικητάς.

Μαγικὴ δὲ εἶνε ἡ ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ λόφου θεὰ τῆς λίμνης, τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῶν περιχώρων.

Τὸ ἐπίκαιρον τῆς θέσεως εἴλκυσεν ἤδη ἐν τῇ ἀρχαιότητι τὴν προσοχὴν τῶν κατοικούντων τὴν Ἑπείρον. Τῆς δ' αὐτόθι κτισθείσης πόλεως περιφανῆ λείψανα εἶνε τὰ σωζόμενα ἀρχαῖα τείχη. Εἶνε δὲ ταῦτα πολυγωνικὰ ἐκ μεγάλων λίθων, καταφανῆ ἰδίως κατὰ τὴν ἀνοδὸν πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου μονὴν, ὅπου ἔχουσιν ἕκτασιν εἴκοσι περίπου μέτρων μήκους, σωζόμενα μέχρις ὕψους τριῶν μέτρων. Ἀλλὰ καὶ ὑψηλότερα καθ' ὅσον ἀνερχόμεθα πρὸς τὴν μονὴν σώζονται λείψανα

¹ Περὶ τῆς γεωλογικῆς συστάσεως τῆς Καστρίτσας ἴδε *Philippson Thessalien und Epirus*. Ἐν Βερολίῳ. 897 σ. 1192 καὶ 238.

πολλὰ ἄλλου τείχους πολυγωνικοῦ ἐκ μικροτέρων λίθων καὶ ἐν ἱκανῶς μέγα τεμάχιον τείχους ἰσοδομικοῦ. Καὶ πύργων δὲ λείψανα εἶνε ὁρατά. Κατὰ δὲ τὰς διηγήσεις τῶν ἐπιχωρίων, αἵτινες συμφωνοῦσι πρὸς τὴν μαρτυρίαν τοῦ Leake¹, καὶ ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ τῆς ὅλης περιοχῆς τοῦ ἐκτεταμένου λόφου σώζονται λείψανα τειχῶν.

Κατὰ ταῦτα οὐ μικρὰ ἦτο ἡ ἔκτασις τῆς τε ἀκροπόλεως καὶ τῆς ἀρχαίας πόλεως, ἧς τὰρχαιότερα τῶν σωζομένων τειχῶν ἐφάνησάν μοι ἀνερχόμενα εἰς τὸν τέταρτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα. Ὅποιον δὲ τὸ ὄνομα τῆς πόλεως ἐκείνης δὲν εἶνε γνωστόν. Ἐπιγραφή ἀρχαία οὐδαμοῦ σώζεται ἐν αὐτῇ τῇ μονῇ ἢ ἐπὶ τῆς ὅλης τετειχισμένης περιοχῆς οὐδὲ σήμερον, καθ' ἃ οὐδ' ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Leake². Ἀλλὰ δὲν εἶνε ἴσως ἀπίθανον νὰ εὐρίσκηται τις ἐνεπίγραφος λίθος ἐντετοιχισμένος ἐν τῷ οὐ μακρὰν κειμένῳ ὁμωνύμῳ χωρίῳ Καστρίτσα, ὅπερ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπισκεφθῶ. Ἄλλως δὲ δὲν λείπουσιν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν κατὰ τὰ λεγόμενα ἐν Καστρίτση εὐρήματα ἀρχαιολογικά, γινόμενα ἐπὶ τῶν λόφων ὑπὸ φιλοκερδῶν τυμβωρύχων. Εὐρέσεως δὲ νομισμάτων ποιεῖται μνησίαν καὶ ὁ Leake³, χωρὶς νὰ καθορίζῃ αὐτά. Ὁ δὲ Pouqueville ἀναφέρει ῥητῶς νομίσματα εὐρεθέντα ἐν Καστρίτση καὶ φέροντα τὴν γνωστὴν ἐκ τῶν χρόνων τοῦ Πύρρου ἐπιγραφὴν ΔΠΕΙΡΩΤΑΝ⁴.

Ἡ δὲ ἀγνοία τοῦ ὀνόματος τῆς ἀρχαίας πόλεως τῆς κειμένης ἐπὶ τῆς Καστρίτσης παρεπλάνησέ τινες τῶν ἐρευνητῶν νάναζητήσωσιν ἐν αὐτῇ τὴν Δωδώνην. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν ὁ Leake⁵, ὁ Arneht⁶, ὁ Bursian⁷ καὶ ὁ Ἀραβαντινός⁸. Ἀλλ' ἡ πλάνη

¹ Travels in Northern Greece. Ἐν Λονδίῳ. 1835. Τόμ. Δ' σ. 127 κ. ε.

² Αὐτόθι σ. 129.

³ Αὐτόθι σ. 129.

⁴ Voyage dans la Grèce. Ἐν Παρισίοις. 1820. Τόμ. Α' σ. 106.

⁵ Ἐνὸ' ἀν. σ. 129, 196.

⁶ Das Taubenorakel von Dodona σ. 18.

⁷ Geographie von Griechenland. Ἐν Λειψίῳ. 1863 Τόμ. Α' σ. 25.

⁸ Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου. Ἐν Ἀθήναις. 1856. Τόμ. Β' σ. 213.

ἐξηλέγχθη μετὰ τὴν ἐν Τσαρακοβίστη εὑρεσίν τῆς Δωδώνης καὶ τὰς ἐν αὐτῇ γενομένας ἀνασκαφάς τοῦ κ. Καραπάνου, ὧν εὐκταία εἶνε ἢ μεθοδικωτέρα συμπλήρωσις καὶ τελείωσις. Δὲν ἔλειψαν δὲ καὶ ἄλλαι εἰκασίαι περὶ τῆς πόλεως, ἣς σώζονται τὰ ἑρείπια ἐν Καστρίτῳ. Καὶ δὴ ὁ μὲν Rouqueville¹ ἐξέφρασε τὴν ὑπὸ τῶν πραγμάτων κατόπιν ὄλως ἀπίθανον ἐξελεγχθεῖσαν γνώμην, ὅτι ἔκειτο ἐκεῖ ἡ πρωτεύουσα τῶν Πελασγῶν Ἑλλά Κἀθεδρα (γρ. καθέδρα), ἀναφερόμενος πάντως εἰς τὸν Ἰσούχιον², λέγοντα Ἑλλά καθέδρα. Λάκωνες. καὶ Διὸς ἱερόν ἐν Δωδώνῃ, καὶ κατὰ ταῦτα οὐδὲν ἄλλο ποιῶν ἢ νὰ κατατοπίζη ἐν Καστρίτῳ αὐτὴν ταύτην τὴν Δωδώνην, ἣν ἐν τούτοις ἐν ἄλλῳ μέρει τῆς συγγραφῆς αὐτοῦ θέτει ἀλλαχοῦ³. Ὁ δὲ Ἀθηνῶν Μελέτιος λέγει τὰ ἐξῆς: «Μητρόπολις τῶν Κασσιοπαίων ἦτον ἡ Κασσιόπη, ἔρημος καὶ κρημνισμένη τανῦν, ὡσπερ καὶ αἱ λοιπαὶ πόλεις τῆς Ἰπείρου, λέγεται τανῦν Καστρίτζα»⁴. Ἐσφαλμένη δ' εἶνε ἡ μαρτυρία τοῦ Ἀραθαντινοῦ⁵, καθ' ἣν καὶ ὁ Λαόνικος Χαλκοκονδύλης ὠρίζε τὴν Καστρίτσαν ὡς κειμένην ὅπου ἡ ἀρχαία Κασσιόπη. Πράγματι ὁ Χαλκοκονδύλης αὐτῆς μὲν τῆς Καστρίτσης οὐδαμοῦ ποιεῖται μνεῖαν, μόνον δὲ τῶν Ἰωαννίνων μνημονεύει δις⁶ χωρὶς μηδὲ ταῦτα νὰ ταυτίζη πρὸς τὴν Κασσιόπην, καὶ μόνον ἐν τῇ Index historicus τῆς ἐκδόσεως τῆς Βόννης ἐξ εἰκασίας τοῦ συντάξαντος αὐτὸν σημειοῦται *Ioannia s. Ioannina olim Cassiope dicta*⁷.

¹ Voyage dans la Grèce. Ἐν Παρισίοις. 1820 Τόμ. Α' σ. XV. Ὁ αὐτός, αὐτόθι σ. 91 καὶ 104, ποιούμενος λόγον περὶ κυκλωπείων τειχῶν τῆς Καστρίτσης, ἀπαρτᾶται ἐκ τοῦ πολυγωνικοῦ αὐτῶν σχήματος, ὅπερ, ὡς γνωστόν, ἀκαντᾶται καὶ ἐν αὐτόχρημα ἱστορικοῖς χρόνοις.

² Ἰσούχιος ἐν λ. Ἑλλά.

³ Rouqueville ἐνθ' ἀν. Τόμ. Ε' σ. 374.

⁴ Μελετίου Γεωγραφία παλαιὰ καὶ νέα. Ἐκδ. β' Ἀνθίμου Γαζῆ. Ἐν Βενετίᾳ. 1807. Τόμ. Β' σ. 281.

⁵ Ἐνθ' ἀν. Τόμ. Α' σ. 213.

⁶ Λαόνικου Χαλκοκονδύλη ἐκδ. Βόννης σ. 28, 16, 236, 291.

⁷ Ἐνθ' ἀν. σ. 574.

Ὅποιαδήποτε δὲ καὶ ἂν ὑπῆρξεν ἡ ἀρχαία πόλις ἡ ἐκτισμένη ἐπὶ τῆς Καστρίτσας φαίνεται ἐγκαταλειφθεῖσα κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας δι' ἄγνωστον λόγον, δὲν εἶνε δὲ πάντῃ ἀστήρικτος ἡ γνώμη τοῦ Ἀραβαντινοῦ, ὅτι ἐξ αὐτῆς ἔγεινεν ὁ οἰκισμὸς τῶν Ἰωαννίνων¹. Ἀλλ' ὅπωςδήποτε δὲν ἐπῆλθε τελεία ἐρήμωσις, ὡς ἐξάγεται ἐκ τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ τῶν παχέων βυζαντιακῶν κεραμίων, ἅτινα εὐρίσκονται καὶ νῦν ἔτι ἐγκατεσπαρμένα ἐπὶ τοῦ λόφου. Οἶοναί δὲ συνέχειαν τῆς βυζαντιακῆς ἐκείνης περιόδου ἐμφαίνει ἡ ἐπὶ τῆς κορυφῆς ἐκτισμένη μονὴ τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου. Καὶ αὕτη μὲν ἡ μονή, οἷα σώζεται τὴν σήμερον, εἶνε χρόνων πολὺ μεταγενεστέρων, καὶ ἅπαντα τὰ σημερινὰ αὐτῆς κτίρια εἶνε πολὺ νέα. Ἀλλ' ἀρχαία εἶνε ἡ ἐν τῇ αὐλῇ αὐτῆς ἐκκλησία, ἔχουσα τροῦλλον ὀκτάπλευρον, ἐπεσκευασμένον μετὰ προσθήκης πρὸς τὰ ἄνω, καὶ ἐπεκτισμένον πρόσθετον νάρθηκα. Ἡ δ' ἀρχικὴ κατασκευὴ αὐτῆς δύναται νὰ θεωρηθῆ ἀνερχομένη εἰς τὸν δωδέκατον αἰῶνα. Ἐν δ' εἰκόνι τοῦ τέμπλου ὀπισθεν τῶν εἰκόνων τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς Θεομήτορος ἀναγινώσκονται ἐπὶ τοῦ ξύλου διὰ κεφαλαίων βυζαντιοσχῆμων γραμμάτων, γεγραμμένων κατὰ τὸν ις' ἢ ιζ' αἰῶνα, αἱ λέξεις Ἀφιερῶθει παρὰ Ἀλεξίου Κρομῦδι καὶ Σμίρον Κυριάκι. Ἐρουργεῖται δ' ἡ ἐκκλησία σήμερον κατὰ δεκαπενθήμερον ὑπὸ τοῦ ἐν τῇ γειτονικῇ χωρίῳ οἰκοῦντος ἱερέως.

Σώζονται δ' ἐν τῇ μονῇ δύο κώδικες, ὧν ἕπεται ἐνταῦθα ἡ περιγραφὴ.

1.

Χαρτ. 0,21X0,14. Αἰῶνος XVI (φ. 85).

1 (φ. 1^α). Ἰωάννου Χρυσσοστόμου Λειτουργία.

2 (φ. 31^α). Βασιλείου τοῦ Μεγάλου Λειτουργία.

3 (φ. 69^β). Λειτουργία τῶν προηγιασμένων.

¹ Ἐπ' ἀν. σ. 214.

Μένει κολοβή ἐν ταῖς λέξεσιν ἀνεκαιοχόντην πρὸς ὄψιν, περὶ σπι-
αμένη καρδίᾳ τῶν θεῶν τούτων μεταλαμβάνοντες ἀγιασμάτων.

Τὰ φ. 1-10 μυδρωτα ἐπὶ μέρους.

Ὁ κώδιξ κοσμεῖται ὑπὸ ἐπιτίτλων καὶ ἀρχικῶν γραμμῶν γε-
γραμμῶν διὰ μέλανος. Ἐρωθρά δὲ εἰνᾶ μόνον τὰ ἐν φ. 41^β καὶ 44^β
μεγάλα **K** καὶ τὸ ἐν φ. 42^β μέγα **O**.

Στάχσις διὰ βύρσης μεθ' ἀπλοῦ κοσμήματος, ἐπιτετυπωμένου τοῦ
αὐτοῦ ἔμπροσθεν καὶ ἔπισθεν. Ἐπὶ τῆς βύρσης δ' ἔξωθεν ἐπικεκολλ-
λημένον λινοῦν. Ὁπισθεν δὲ μεταξὺ τῆς βύρσης καὶ τοῦ λινοῦ φύλλα
διαφόρων σχημάτων κωδίκων ι' καὶ ιζ' αἰῶνος, περιέχοντα εὐχὰς καὶ
τεμάχιον Ἡ' αλτήριου. Μεταξὺ τούτων καὶ τεμάχια ἐπιστολῶν, ἐν αἷ·

α') Ἐπιστολὴ πρὸς πατριάρχην ιζ' αἰῶνος. ἦς σώζεται ἐν δύο διε-
σπασμένοις ἀπ' ἀλλήλων τεμαχίοις τὸ ἄνω μέρος, οὗ λείπει μὲν ἡ
κάτω συνέχειά, λείπει δὲ καὶ μέρος οὐ μέγα ἐν τῇ μέσῃ τῶν δύο τε-
μαχίων. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον τεμάχιον ἔχει πλάτος (1,14 καὶ μήκος
0,14, γεγραμμένον μέρος πλάτους (1,1) καὶ ἄγραφον ἐν ἀρχῇ μέρος (1,1).
Τὸ δὲ δευτέρον τεμάχιον ἔχει πλάτος (1,14), οὗ ἄγραφον ἐν τῇ ᾠφ
μέρος (1,015), μήκος δὲ (1,14. Ἐπεταὶ δὲ τρίτον τεμάχιον μήκους (1,21
ἀνευ κενου ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν στίχων καὶ ἐν τῇ τέλει. Ἐκ τοῦ πληρε-
στέρου σωζομένου τεμαχίου τούτου ἀποδεικνύεται, ὅτι τὸ λείπον ἄνω
ἐν αὐτῇ μέρος ἦτο δύο ἑκατοστῶν καὶ ὀκτὼ χιλιοστῶν. ἦτοι ἑκάστοτε
περίπου δεκατεσσάρων γραμμῶν. Οὕτω συναπαρτίζεται ἡ ἐπιστολὴ
ἡδε, ἐνθα παρατηρητέον ὅτι τὰ μὲν ἐν ἀγκύλαις δηλοῦσι τὰ λεί-
ποντα, αἱ δὲ κάθετοι γραμμαὶ τὸ πέρας τῶν στίχων τοῦ ἔλλου πλά-
τους τῶν δύο ἄνω τεμαχίων.

† Παναγιώτατε ἡμῶν αὐθέντα καὶ δέσποτα καὶ οἰκουμ(νικὴ πα-
τριάρχα) θεοίκελε' σφώτατε' λογιώτατε' καὶ ῥητορικώτατε καὶ ἡμῶν
τῶν | εὐτελῶν πατῆρ δικηκριτικώτατε' δουλικῶς ἡμι[. οἰ-
κ)έται σου πρὸ τῶν τιμῶν σου ποδῶν ἑαυτοῦς ἐπιρρίπτοντες ἀσπα-
ζόμεθα τῆν ἐπ' ἐδάφους μετάνοιαν' καὶ τὰς τιμὰς καὶ ἀγίας χ|εῖρας
σου] ἡδέως καὶ εὐλαβῶς ἀσπάζοντες οὐκ ερωνούμεθα τῆν τι-
μίαν σου γραφὴν ἐλάδα|μεν καὶ κατὰ τῆν πρόσταξίν σου ἐποιήσαμεν
ἐν [.] τρισκατάρατον Αὐξέντιον τοῦ ἐδώσαμεν εἰς χεῖ-
ρας τοῦ παπα κῦρ Νικολάου | καὶ ἐπρογράψαμεν σου καὶ ἀλλήν γρα-
φὴν, πῶς ὁ [.] ιανιτζάρους τὸν σηρτάρι τοῦ Ἐλασ-
σῶνος καὶ ἕκαμαν πολλὴν ἀρπαγὴν εἰς τὸ | μοναστήρι, καὶ πολλοὶ
ἀπέδρασαν ἐκ τῆς μονῆς ἀ[.] καὶ ἤμασθεν εἰς με-

γάλα κίνδυνα· οἱ χρεωφειλέταις μας γυρεύουν τὸν τό|κον, ἔστῳντας
 ὅπου χρεωστοῦμεν τῶν δικκοσίων χ(ιλιάδων) ἀσπρῶν· καὶ δὲν
 μᾶς σῶνῃ οἱ κκατὰδικοί τῶν Γουρκῶν, ὅπου μᾶς ἔχουν|φυλακισμένους
 ὡς ἂν ἐμεῖς δὲν θέλωμεν [.]ωμεν καὶ τοῦ Λαρίσσης
 τὰ λακτίσματα· ἦλθεν εἰς τὸ μοναστήρι μας καὶ τὸν ἐτιμή|σαμεν
 καθὼς εἶναι αἱ τάξεις τῶν ἀρχιερέων [ἀλλ' ἐκεῖνος ὁμως] εἶχεν τὸν
 ἴον μέσα του· δὲν ἔμεινεν μόνον ἔβαλεν ἀπὸ μερέαν τὸν οἰκονόμον |
 του καὶ εἶπεν μᾶς ἀμῆ (·) οἱ Βαρχαμίτες τὸν ἐδώ[κασι μίαν ἀσημέ]νια
 κούπα καὶ ἕνα ἐγκόλιον· ἐσεῖς τι τὸν φιλοδωρῆζεται· καὶ ἔστῳν-
 τας | ὅτι νὰ μὴν ἔχωμεν κούπες ὅτι ταῖς ἐπουλήσα [μεν]
 ἐδώσαμεν δύο ράσα· καὶ σοκαμίλαυκα· καὶ δύο οὐγγαῖς κρόχο· καὶ
 εἰρήνευσεν εἰς | τὸ παρόν· ὕστερον δὲ μετὰ ἱκανὰς ἡμέρας στέλνου
 ἕναν [. καὶ γυρ]εῦει μᾶς δύο ὀκάδες κρόκω, μὲ τᾶσπρα μου·
 καὶ διὰ νὰ μὴν τὸν σκανδαλή|σωμεν στέλνωμεν ἕναν καλόγερον εἰς
 τὸ [.] στέλνωμεν μιᾶ ὀκά· διὰ ἄσπρα ἄσ καὶ τοῦ
 τὸν ἐστειλάμεν καὶ ἔστῳντας νὰ | (ἐκπεσὸν μέρος μεταξὺ τῶν δύο ἄνω
 τεμαχίων καὶ τῆς ἐν τῷ τρίτῳ κάτω ἐνιαίῳ μέρει συνεχείας).

ὀνομαζόμενον· καὶ ἀπόθανεν ὁ προεστώτερος καὶ ὑπάγη καὶ πιάνη
 καὶ δέρνη τους καὶ τιμωρῆ τους μὲ [. . . τιμωρίας· εἰ[παν] ὅτι ἦτον
 καὶ ἕνας ὡς ἂν ἀσθενεὶς καὶ ὡς ἂν τὸν ἔδειρεν δὲν ἔκαμεν ἕξι ἡμέραις
 καὶ ἐτελείωσεν καὶ εἶπαμεν του καὶ [.]σαν· ὅτι ἐγκ[. . .]ιτιζάν
 καὶ τὸ μοναστήρι καὶ τὸν δεσπότην· καὶ ἄλλους μοναχοὺς ἱερεῖς ἔδει-
 ρεν καὶ εἰς φυλακὴν ἔβαλεν, καὶ εἶθελαν νὰ τουρκίσουν μ [. . .] μόνον
 μετὰ [. . . .] μου καὶ τὸν ἀφωρισμὸν στέκεται· καὶ θαυμάζονται ὅλοι
 οἱ ἐπαρχία του μετ' αὐτὸν· καὶ χειροτονικὰ πέρνη β' καὶ τρεῖς χιλιάδες·
 ἐνός [. . .] τὸ προρηθὲν κελλίον ἐπήρην ἔξι χιλιάδες· καὶ ἀγκάλεσαν
 τον καὶ μερικοὶ σεξυερικοὺς, καὶ ἔδωσεν γηλώπα ὅσι ἀπόκτη [. . . .]
 πάλιν τὸν θυμὸν [τὴν] ἐπκρσιν καὶ τὴν ἀλαζείαν δὲν τὴν ἀφήνη· καὶ
 σὲ βλασφημεῖ ὁ κόσμος παναγιώτατε δέσποτά μου ὅπου ἔστειλες τοιοῦ-
 τον ποιμένα καὶ δαίμονα· δεῦτερον Φωκᾶ τύραννον· ἐκδύη τὰ πρόβατα
 καὶ ἐνδύη τοὺς λύκους· δίδοντάς τα τοὺς δυσσεθεῖς· εἰ δὲ δέσποτά
 μου καὶ θ[έλεις] νὰ μάθης καὶ ἄλλα ἐγκλήματα ὅπου ἔχει καὶ στείλε
 ἄνθρωπον ποιμένα σῶφρον ἐγκρατῆ· διδακτικὸν· ὅτι ὁ κόσμος ἀγανά-
 κτησεν εἰς τὰ βάρυ τῶν ἑτεροδόξων· καὶ πιστεύοντάς τους ἀμφοτέρους,
 πολλὰ ἀσέβησαν καὶ ἀσεβήζουσι· μόνον ἡ παναγιότης σου ἦσε ἡ κε-
 φαλ[ῆ] τῆς ἐκκλησίας [πά]σης καὶ ἐκ στόματος τοῦ Χριστοῦ, ὃ δουλε

ἀγαθῆ, καὶ τὰ ἐξῆς· ὅτι εἶναι ἔσχατος καιρὸς διὰ δὲ τὸν παπᾶ κύρ Νι[κόλαον εἰπέ]τους ἕνα ἀκο[λουθ]ήσης εἰς ὅσα σε λέγει· καὶ κἄν ἀπὸ τὰ χερίά του δὲν ἐτρέπεται ὅπου ἔλαβεν ἀπεκείνον ῥ' χρυσᾶ ὁποῦ σίγ-μαρον τὸ μαρτυροῦν οἱ Σταγίνοι· [. . .] καὶ αὐτὸς ὁποῦθεν τὸν ἐχρεω-στοῦσαν τὰ ἐμάζωξες καὶ εἶπεν τὰ σιμᾶ του, καὶ φοβοῦμαι μήπως τὸν ἀπέκτειναν καὶ εἶπεν πῶς ἔφυγεν ἀμὴ τὰ[τα] μὲν ὡς κοινὸν πατέρᾳ τεθραρυκότες ἐγράψαμεν καὶ μὴ πρὸς βῆρος τὰ λεγόμενα· ἔστρωσαν δὲ καὶ οἱ ἄγιοι καὶ θεοπειθεῖς [. . .] δουντα καὶ τὰ[. . .] εὐχαί, φυ-λακῆριον ἡμῶν τε, καὶ παντὶ τῷ λαῷ σου· ὧ·

Κάτωθεν τῆς ἐπιστολῆς ὑπῆρχεν ἡ ὑπογραφή, ἀλλὰ νῦν μόνον αἱ ἄνω κεφαλαῖα τῶν γραμμῶν ἐναχοῦ διακρίνονται. Ὡς ἴσθην δὲ ὧ· τῷ οἰκουμένικῳ . . . καὶ παραγωγιάτῳ . . . τὰ δὲ λοιπὰ λείπουσιν ἕνεκα τῆς ἀκρίβειας τοῦ μέσου μέρους.

2.

Χαρτ. 0, 22 X 0, 16. Αἰῶνος XI^{III} (φ. 538).

1 (φ. 2^a). «Πρόλογος εἰς τὸν παρόντα νομοκάνονα, τοῦ μητροπολίτου **Γάξιης** κυρίου κύρ **Μαῆσίου** τοῦ **Λιγαριῶν** τὸν ὁποῖον ἐσύναξεν ὁ ἐν ἱερομονάχοις σοφώτα-τος καὶ λογιώτατος **Ματθαῖος ὁ Ἠλλάσταρις**».

Ἐντὸς ἀτεχνοτάτου πολυχρώμου ἐπιτίτλου. Μετὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ Προλόγου ἐν φ. 6^b γράμμωσιν ἐρυθροῖς «Πῖναξ ὄρατος τοῦ παρόντος νόμου διὰ τὸ εὑρίσκειν ὁ καθεὶς μὲ τὴν ευχολίαν· τὸ εἶτε κεφάλαιον θελεῖσθ' καὶ χριασθῆ συναχθέντες ἐκ διάφορον νομίμων· παρ' ἐμοῦ Ἰακώβου ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων, τοῦ ἀπὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγίου Γεωργίου· τοῦ, ἐπόνωμαζομένου Βυσσαρίωνος· καὶ ἐγράφηει εἰς κφέλειον τῶν μετιώντων· καὶ ἐμφιλοχωροῦντων αὐτῷ· καὶ ἐκλι-παρεῖ ὁ ρηθεῖς· μνημονεύειν αὐτοῦ· ἐν ταῖς πρὸς θεὸν εὐχαῖς ἐν ἔτι ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οἰκονομίας· 1732 Δεκεμβρίου· Ἡ· ἐγράφηει δὲ ὑπὸ χει-ρὸς μου ἐν Μελενίκῃ ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιεροτάτου κυρίῳ κύρ Ἀνθύμου τοῦ Μητιλειναίου· καὶ ἐπιτροπεύοντος τοῦ ἐντιμωτάτου, καὶ χρησιμοτάτου κυρίῳ κύρ Δούκα Χαλτά· ἐν τῇ αὐτοῦ ἁγίᾳ ἐκκλησίᾳ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τοῦ ἐπονομαζομένου Ροζινῆ·»

Ὁ Πῖναξ (φ. 7^a-24^a), οὗ προηγείται ἀτεχον πολύχρωμον ἐπί-τιτλον, περιλαμβάνει κεφάλαια γο', ἀλλὰ τὰ ἐν τῷ κώδικι ἀνέρχονται

εἰς γκ', ὃν τελευταῖον «Νουθεσία πάνυ πλουσιωτάτη εἰς τὸν πνευματικὸν καὶ ἀσφάλεια». Ἔρχ. Ὁ δεχόμενος τοὺς λογισμοὺς τῶν ἀνθρώπων ὀφείλει εἶναι τύπος ἀγαθὸς τῶν πάντων.

2 (φ. 329^α). «Κανόνες συνοδικοὶ καὶ ἀποστολικοὶ καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου καὶ ἑτέρων ἁγίων νεωστὶ διορθωθέντες καὶ συνταχθέντες παρ' ἐμοῦ τοῦ γραφέως διὰ τὸ ἀσύγχυτον».

3 (φ. 372^α). «Ἄρχῃ σὺν θεῷ ἁγίῳ τοῦ νομοκριτηρίου περὶ γάμων ὅπου ὀρίζουν οἱ νόμοι νὰ γίνονται καὶ νὰ μὴδὲν γίνονται».

Ἐν ὄλῳ κεφάλαια σκθ', ὃν τινα μὴ ἀναφερόμενα εἰς τοὺς βαθμοὺς τοῦ γάμου καὶ ἀντιστοιχοῦντα πρὸς τὴν οἰκείαν συνέχειαν τοῦ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κώδικος Πίνακος.

4 (φ. 449^α). «Συστατικὸν γράμμα».

Τύπος φέρων ἡμερομηνίαν ἀγγελ. μαίον 5^η.

5 (φ. 450^α). «Συνταγματίον Γερασίμου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας ἐναντίον ἐκείνων ὅπου ψευδοτρόπως λέγουσι, πῶς τὰ ἅγια μυστήρια τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τελειώνονται εἰς τὰ κυριακά λόγια· ἀπόδειξις δὲ ἀληθῆς, πῶς τελειώνονται εἰς τὸ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τοῦτω· ὅτε τὸ πανάγιον πνεῦμα τελειουργεῖ· οἱ παροσάμει δι' ἐπιστολῆς αὐτῶν ἀραβικῆς ἐζήτησαν τὴν ἀληθῆ ταύτην ἀπόδειξιν».

6 (φ. 468^α). «Συνοπτικὴ ἐξήγησις τῆς θείας καὶ ἱερᾶς λειτουργίας ἐκτεθεῖσα παρὰ τοῦ ἐν διδασκάλοις κυρίου Μελετίου Ἰζηρίλου τοῦ θεολόγου καὶ ἱεροῦ εὐαγγελίου κυρικός· διὰ τὸ ἐκτεθῆναι ὑπὸ τοῦ ἐν Μοσχολίᾳ πατριάρχου Νίκωνος, Ἐπιστολῇ».

7 (φ. 480^α). «Ἐκλογὴ ἐξ ἐτέρου νομοκάνονος· περὶ πόρνης καὶ ὑγρότητος ἀνθρώπου, τοῦ ἁγίου Ἀναστασίου πατριάρχου Ἀντιοχείας».

Ἔπονται ἄλλα τινὰ κεφάλαια Συμῶν Θεσσαλονίκης καὶ Βασιλείου τοῦ μεγάλου.

8 (φ. 490^α). «Ἑρμινία εἰς καταρτισμὸν, τῶν λειψάνων τοῦ ἐγκαινιασμοῦ....».

9 (φ. 491^β). «Ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ...».

10 (φ. 500^β). «Ἀρχὴ τοῦ ἐγκαινιασμοῦ....».

11 (φ. 510^α). «Γράμμα διὰ τὸν βασιλέα τῆς Μοσκωθίας· τὸ ὅποιον ἐπέμθη ἀπὸ τοῦ σιναΐταις εἰς αὐτὸν τὸ ὅποιον τὸ γράφομεν καὶ διὰ ἄλλους ὁποῦ θέλουν νὰ γράψουν εἰς τὸν βασιλέα αὐτὸν μόνον τοῦτο νὰ κάνουν· ὅτι νὰ ἀλλάσουν τὸ ὄνομα τοῦ μοναστηρίου, καὶ τοῦ ἀγίου· καὶ τὸν τόπον ὁποῦ εἶναι τὸ μοναστήριον, ἢ τὴν ἐπαρχίαν».

Ὡς τύπος ἐπιστολικῆς, οἱ εἰσονται καὶ τινες ἄλλοι ἐγγράφων.

12 (φ. 514^α). «Στίχοι σοφὸν ἀνδρὸν».

Ἀρχ. Ὁ Σολομῶν εἶπεν εἰς φίλον πιστὸν οὐκ ἐν πράγματι νὰ τὸν αγοράσῃς.

13 (φ. 516^α). «Νοήματα διδασκάλων· πολλὰ ἰβραϊκά, καὶ ἰδύτατα».

14 (φ. 516^β). «Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κυροῦ Γενδέου τοῦ Σχολαρίου, καὶ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης· ὁμιλία ῥηθείσα περὶ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως τῶν Χριστιανῶν· ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ ἀμηνῶ σουλτάνου τοῦ Μεχεμέτη· τί πιστεύετε ὑμεῖς οἱ Χριστιανοί· ἀπεκρίνατο οὕτως· καὶ εἶπεν πρὸς αὐτόν».

Μετὰ καὶ τουρκικῶν κειμένων τοῦ Μωάμεθ.

Μένει κολοβὸν ἐν φ. 536^β ἐν ταῖς λέξεσιν οὕτω θέλει ἔλθῃ εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστὸς, νὰ μὴν τὸν γροικῆσῃ τινὰς πῶς εἶναι θεὸς καὶ ἄνθρωπος καὶ βασιλεὺς οὐρανοῦ καὶ γῆς· εἰμὴ ὅταν θέλῃ ἔλθῃ εἰς....

Ἐν φρ. 537^α

Χ^ς ἀνέστη

Χριστὸς ἐου ἐνβιάτου ντη ἦν μάρτιξη, κουμόριτε προμόριτε οὐακαλάτου, σιχιζέλορ ντήν μιρ μουντιουρη βιάτζα λαουνταρουήτου.

Κ^ς τῶν δυνάμεων

Ντόμνε ἀλπουιέρη λαωρ φήη κουνόη, καπρε ἀλιουλ ἀφάρα ντειέηνε ἀζουτατόρου ἦνιτρουνε κάζουρη νοῦκβέρι ντόμνε ἀλπουιέρη λαωρηλουγέσε νε προνόησα.

Ἦν βιγέρε λοῦη χς βαζήντου σενέ ἦ κηνόμ ἀρήτουλούη ντομονού-
λουη ις οὔνουγαι ψελουη φαρώντε πακάι κρούτζη καράση
γνήρε· ράπ ντήντου πετρον νόη κούμδριε πρεμδριε· ἄουστρηκάτου.

Ἐν φ. 337^β.

Βουλγαρικὸν κατευθυνθήτω.

Νιασεῆς πρέβητι, μολήτβα μογιά· γιάκο καντήλο
πρεπτομπόγιο βῆς νιηάνια ροδκου μογέγου ζέρετβα βιετέρναγια.
κάναι και δύναμις.

Νηγεσσήλη· νεμπάση· σονάμη νηβηντήμο σχονζάι σέμπο
βαχόντη μουντεμ ἀλληλοῦια—γ,
γενύσσα :

βακονοσιέ ἦ βενιήτε γιάκα Χε μπλάγγω γόποδη ἀλληλοῦια.

Ἐν φ. 538^α συνταγή «διὰ νὰ βράση κρεμέζη».

Ἄλλη χειρὶ κατωτέρω «τῷ πνιερωτάτῳ καὶ λογιωτάτῳ μητροπο-
λίτῃ τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Ἰωαννίνων ὑπερήμῳ καὶ ἐξάρχῳ
Κερκύρων καὶ τὸν τόπον ἐπέχοντι τῆς Ἀγκύρας κῶ· κῶ· Κλίμεντι».

Γέγραπται δὲ μόνον αὕτη ἢ ἐπιγραφή, λείποντος τοῦ κειμένου.

Ἄλλη χειρὶ ιθ' αἰῶνος ἐν φ. 538^β· τοῦτο το παρὸν νόμος εἶναι
τοῦ μαναστηρίου (μετὰ τὰ γράμματα μα ἔκεται μ διαγεγραμμένον)
καστη(τζα διαγεγραμμένον)τζας ἔγραψα ἐνθίμησιν Παρθένῃος ηγου-
μενος 1860 Δεκεμβρίου 14.

Ἐν φ. 2^α μετ' ἄτεχνον καὶ ἐρυθρόμακρον ἐπίτιτλον «Περὶ τὰ 24
γράμματα». Ἐν τέλει ἐρυθροῖς γράμμασιν

† Ἐπίτροπος τοῦ αγίου Ἰωαννίνων Ἰάκωβος ιερομόναχος.

Ἄλλη χειρὶ ἐν φ. 1^β· ἀπόκτημα εδίκω μου το ἀγορασα ἀπὸ τῶν
γεϊκόβο Γεράσιμος ιερομόναχος καὶ πνικως ἀπὸ χωρείων μεσώβου :

Κωτωτέρω δὲ ἄλλη χειρὶ καὶ μέλαν· τὸ παρὸν βιβλίον ἐδόθη εἰς
ἐμὲ παρὰ τοῦ οἰγουμένου γαστριτζης κυρίου Παρθενίου καὶ τοῦ ἔδωσα
καὶ ἐγὼ ἄλλα δύο βιβλία ἐν νέον ἐξομολογητάριον Καλλινίκου πα-
τριάρχου τοῦ ζαγοραίου ἰδιόχειρόν μου γραμμένον καὶ ἐν σύνοψις
νομικοῦ βιβλίου τειπωμένον 1860 : Δεκεμβρίου 12 Νικόλαος ἱερεὺς
πρωτοπαπᾶς καὶ ἐνδημάδων (;) Ἀρζίστης Ζαγορίου.

Ἐν φ. 32^β ἄλλη χειρὶ ιθ' αἰῶνος· Τὸ παρὸν νομικὸν καὶ δυσέβρε-
τον βιβλίον μοι τὸ ἔδωσεν ὁ πανοσιώτατος οἰγούμενος Γαστριτζης κύ-
ριος Παρθένιος δωραιάν· καὶ τῷ ἔδωσα καὶ ἐγὼ πάλιν δωρεάν ἐν
ἐξομολογητάριον τοῦ ἀειδίου Πατριάρχου κυρίου κυρίου Καλλινίκου
τοῦ Ζαγοραίου ἰδιόχειρόν μου γεγραμμένον ἐκ τοῦ πρωτοτύπου ἀπαρά-

λακτον' και ἐν σύνοψις νομικοῦ βιβλίου τυπομένον Καὶ ὁ κύριος ἡμῶν
μνησθεὶν αὐτὸν και τοὺς γοναίους και ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐν τῇ βασι-
λείᾳ τῶν οὐρανῶν ἀμήν.

Ἐν φ. 518^α γράμμασιν ἐρυθροῖς

“Ὡσπερ ξένοι χαίρουσιν ἰδεῖν πατρίδα
και οἱ θαλαττεύοντες ἰδεῖν λοιμένα
οὕτω (πρόσθετον ἐν τῇ ψα διὰ μέλανος και οἱ βιβλίο γράφων-
τες ἰδεῖν βιβλίον τέλος.

1732 Ἀπριλίου 25.

Ἐτελείσθη τὸ παρὸν χρόνους εἰς τοὺς χιλίους
στοὺς δύο και τριάκοντα, μὲ τοὺς ἑπτακοσίους
εἰς τὰς πέντε και και εἴκοσι μῆνός τοῦ Ἀπριλλίου
με κόπον πολὺν και με σπουδῆν τοῦ αὐτοῦ Ἰακώβου ἱερομο-
νάχου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων.

Πρόσθετα δι' ἄλλης χειρὸς και μέλανος· εἰς Μελένικον εἰς μορα-
σῆριον Ῥοζινὸν ἀρχιερατεύοντας ἐκεῖσε τοῦ κήριον . . . Μένει οὕτως
ἀτελὲς τὸ σημεῖωμα.

Τὰ ἐν φ. 516^α - 518^α «Νοήματα διδασκάλων· πολλὰ ὠραία
και ἰδύτατα» εἶνε συλλογὴ αἰνιγμάτων, ὧν τινὰ θεολογικά, παρα-
βλητέα πρὸς τὰ παρὰ τῷ κ. **Πολέτη** (Παροιμιαὶ Τόμ. Α' σ.
1 κ. ε). Ἐκδίδω δ' αὐτὰ ἐνταῦθα, διαστελλων ἀπ' ἀλλήλων δι'
ἀραβικῶν ἀριθμῶν λειπόντων ἐν τῷ κώδικι.

1. Ἀπόστολος ἀλαλος ἐπιστολῇ ἀλαλη βροτάζει και ἀπέρχεται εἰς
πόλιν ἀθεμελίωτην.

Ἀπόστολος εἶναι ἡ περιστερά· ἐπιστολῇ τὸ κλαδί, πόλι ἡ κιδωτός.

2. Λέοντα εἶδα φοβερὸν· κεφαλὰς εἶχε πέντε,
5 ὄνυχας ὄλους ἑκατὸν και πόδας ἄλλους δέκα,
οἱ δύο ἀνεέργητοι και οἱ ὀκτὼ βαδίζουσι,
οἱ τέσσαρες οἱ κεφαλὰς ὄλοι σωστὰ τὰ εἶχαν,

1. Τῆς λέξεως Ἀπόστολος προηγείται ἐρυθρὸν Ἐρ(ώτησις) ἐν τῇ ψα ἐπι-
στολῇ ἀλάλη 3. περιστερά. Ἐπιστολῇ κλαδῇ κηβωτός 4. Τῆς
λέξεως Λέοντα προηγείται ἐρυθρὸν Ἐρ(ώτησις) ἐν τῇ ψα. Εἶναι δὲ οἱ στίχοι γε-
γραμμένοι καταλογάδην εἶδα 5. ὄνυχας 6. ἡ ὀκτώ.

κ' ἢ μία μόνη μοναχὴ εἰς ὄπνον τὴν εὐρήκα.
 Εὐρέ το, δάσκαλε καλέ, καὶ ἔγγησε τε κι' ἔλας.

Εἶναι ὁ ἀποθαμμένος μετὰ τοῦς ἄ ανθρώπους ὅπου τονε βαστοῦν, καὶ λογαρίασε πολὺ νὰ εὐρης τὴν ἀλήθειαν.

3. Ἄνω ἕσταμι τῆς γαίας καὶ τοῦ πόλου ἵ
 ερίγραμμος εἰμὶ συλλαβὴν μίαν ἔχων
 καὶ ὁ κατανασῶν με πολυμαθῆς γὰρ ἔσται.

Εἶναι τὸ φῶς τῆς κανδήλας.

4. Ἐκ γῆς ἐπλάσθη ὡς ὁ Ἀδάμ· ἐτὴν κάμ[ι]νον ἐβάλληκα ὡς
 τοῦς τρεῖς παῖδας, καὶ εἰς τὴν ζωὴν μου ἐδρόσιζα τοῦς πάντας καὶ 10
 εἰς τὸν θάνατόν μου οὐδεὶς εὐρέθη θάψαι τὰ ὀστέα μου.

Εἶναι τὸ κουμάρι.

5. Ἐκ πέτρας λευκῆς ἀνὴρ γεννᾶται, καὶ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ
 πύργον βασιτάζει καὶ τὰ γένειά του εἶναι ὡς φλόγα πυρός, καὶ ἡ φωνὴ
 του νεκροῦς ἀνιστάνει, καὶ εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸ βάπτισμα λαμβάνει. 15

Ὁ πετεινός.

6. Ὑδωρ με γεννᾷ καὶ φωσφόρος με θρέφει· βασιλεῖς με χρειάζον-
 ται, ἄρχοντες, μεγαστάνοι, καὶ ἐταν ἔλθη ἡ μήτηρ μου, ποιεὶ μου τοῦ
 θανάτου.

Τὸ εἶναι.

20

[Συνήθης λύσις τοῦ αἰνίγματος τούτου ἐν διαφόροις παραλλαγαῖς·
 τὸ ἔλας].

7. Λευκὸς ὁ κάμπος, μέλνες οἱ βόες, κάλαμος ὁ ζευγᾶς, καλότυ-
 χος ἔπυ τὰ λαλεῖ.

Ὁ καλλιγράφος.

25

8. Δὲν ἔχω νερόν καὶ πίνω νερόν· εἰμὴ ἂν εἶχα νερόν, ἔπινα κρασί.

Ὁ μυλωνᾶς.

9. Καλὸν ἔστιν τοῦ γλύφειν κῶλον, καὶ τοῦ κώλου κλάσαντος τὴν
 ἡδονὴν βουφᾶς τὴν.

1. κημία	εὐρήκα	2. εἴθετο	κίολας	3. Τῆς λέξεως	Εἶναι προ-
ηγεῖται	εὐρηθῆναι	ἀποκρισις	ἐν τῇ φᾶ	ἀποθαμμένος	μετοῦς τον
4. λογαρίασαι	πολλοὶ	5. Οἱ στίχοι	γεγραμμένοι	καταλογηθῆν	6. εὐρί-
γάμος	εἰμὴ	συλλαβὴ	7. ο	πολυμαθῆς	9. Ἐκ
οὐδεὶς	εὐρέθη	ὀστέα	12. κουμάρι	13. γεννᾶται	κεφαλῆν
14. γενεῖά	εἶναι	φλόγα	15. ἀνιστάνη	17. γενὰ	φωσφόρος
θρέφει	χρειάζονται	18. ἄρχοντες	μεγαστάνοι	ποιεῖν	23. λευ-
γῆς	24. ποταλαλεῖ	25. Ὁ καλλιγράφος	26. οἰμὴ	ἀνίχα	27. μυλωνᾶς
28. γλύφης	κώλον	28-29. τὴν	οὐδ' οὐρουφᾶς		

- Τὸ κόκκλον τὸ τζακίζεις καὶ ρουφᾶς τὸν αἰμυκλόν του.
 10. Ποῖον εἶναι τὸ ὀγληγορώτερον πρᾶγμα εἰς τὸν ἄνθρωπον ;
 Ὁ νοθς.
 11. Ποῖον εἶναι τὸ καλλίτερον κρασί ;
 6 Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶναι χωρὶς πληρωμὴν.
 12. Ποῖα εἶναι ἡ θάλασσα ὁποῦ ποτὲ δὲν χορταίνει ;
 Ἡ σκκοῦλα τοῦ ἀκριθοῦ.
 13. Ποῖον εἶναι τὸ ἀσχημότερον πρᾶγμα εἰς ἓνα νέον ἄνθρωπον ;
 Ἡ ἀνυποταγὴ καὶ παρακοή.
 10 14. Ποῖον εἶναι τὸ ἀσχημότερον πρᾶγμα εἰς ἓνα γέροντα ;
 Ἡ πορνεία.
 15. Ποῖα εἶναι ἐκεῖνη ἡ γάτα ἡ ὁποῖα ἀπὸ ἔμπροστά σου γλύφει
 καὶ ἀπὸ πίσω σὲ γρατζουνίζει ;
 Ἡ πόρνη.
 15 16. Ποῖα εἶνε ἡ μεγάλητερον ἡμέρα τοῦ χρόνου ;
 Ἐκεῖνη ὁποῦ στέκεται κανεὶς νηστικὸς χωρὶς νὰ φάγη.
 17. Διὰ τί ἀσπρίζουν τὰ μαλλία ἔμπροστά ἀπὸ τὰ γένεα ;
 Διὰτὶ τὰ μαλλία ἔγιναν πρῶτον.
 18. Ποῖον εἶναι ἐκεῖνο τὸ παιδίον ὁποῦ μαδίζει τὰ γένεα τῆς μά-
 20 νας του ;
 Τὸ ἀδράκτιον.
 19. Ποῖον εἶναι ἐκεῖνο τὸ χορτάρι, ὁποῦ τὸ γνωρίζουν ὡς καὶ οἱ
 τυφλοί ;
 Ἡ τζουκνίδα.
 25 20. Ποῖον εἶναι τὸ θηλυκὸν ἐκεῖνο ὁποῦ πάντα χορεύει καὶ ποτὲ
 δὲν κλύνει τὰ ποδάρια της ;
 Ἡ βάρκα.
 21. Ποῖον εἶναι ἐκεῖνο τὸ στραβὸν πρᾶγμα ὁποῦ κόβει ὀλονδῶν τῶν
 ἰσιων τὰ ποδάρια ;
 30 Τὸ δερπάνι.

1. κόκαλον τζακίζεις ρουφᾶς αἰμυκλόν 2. ὀγληγορώτερον πρᾶγμα
 5. Ἐκεῖνο 6. Ποῖα ποτὲ χορταίνει 7. σκοῦλα 8 (καὶ 10). ἀσχη-
 μότερον πρᾶγμα ἓνα 9. ἀνυποταγὴ παρακοή 10. πρᾶγμα 11. πορ-
 νεῖα 12. Ποῖα ἐκεῖνη ἔμπροστά γλύφει 13. γρατζουνίζει
 15. Ποῖα ἡμέρα 16. Ἐκεῖνη κανεὶς νηστικὸς 17 (καὶ 18). Διὰτὶ
 μαλλία ἔμπροστά 18. αἶμα 19-20. μάνας 22. χορτάρι το
 23. τυφλό 25. θηλυκὸν χορεύει 26. τα 28. πρᾶγμα 29. τα

22. Ποῖον εἶναι τὸ ἀσπρότερον πράγμα εἰς τὸν κόσμον :

Ἡ ἡμέρα.

23. Πόσον καιρὸν ἔστρεψε τὸ ὕδωρ εἰς τὴν γῆν ἀπὸ τοῦ Νῶε τὸν κατακλυσμὸν ;

Μῆνες ιγ.

3

24. Πότε ἐκτίσθη ὁ Παράδεισος ;

Δεκαμῆναι 26^η ὥρα γ.

25. Πότε ἐχάρη ὁ θεός ;

Ὅταν ἐξηλθεν ὁ Νῶε ἀπὸ τῆν κιωλῶν.

|| 26. Ποῖος εἶναι ὁ κλέπτης καὶ ποιοὶ οἱ δέκα μνηστῆδες ;

φ. 517^α

Ὁ κλέπτης ὁ διάβολος καὶ οἱ δέκα μνηστῆδες οἱ ἐντολῆς τοῦ θεοῦ 11 αὐταὶ γὰρ μνησθῶσι καὶ βεβαιώσουσιν ἡμᾶς τὰς τῶν δικόλων κλοπὰς.

27. Πῶς ἐδόξασεν τὸν θεὸν καὶ πρῶτον ἀνόμασεν τὸ ὄνομά του εἰς τὴν γῆν ;

Ὁ διάβολος ὅταν εἶπεν τῆς Εὐας Μήναι ὁ θεός σὲ εἶπεν, ὅτι νὰ 15 νηστεύετε ;

28. Πῶς καλοῦνται τῶν δύο ληστῶν τὰ ὀνόματα ὅπου ἐσταυρώθησαν μαζί με τὸν Χριστόν ;

Τοῦ δεξιοῦ τὸ ὄνομα Δάκκαμις, τοῦ ἀριστεροῦ λέγεται Ἐξωτρι- 30 σμένος.

29. Ποῦ ἔβηκεν ὁ θεός τὸν Ἀδάμ, ὅταν τὸν ἐδίωξεν ἀπὸ τὸν Παράδεισον ;

Εἰς τὴν γῆν Ναιῶ κατέναντι τοῦ Παράδεισου.

30. Ποῖοι εἶναι οἱ δύο ὁμόμορφες ;

Ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα.

25

31. Ποῖος ἐκάθησεν εἰς τὴν γῆν εἰς ὑψηλότερον θρόνον ;

Ὁ Ἀδάμ ὅταν τὸν ἐπλασεν ὁ θεός.

32. Ποῖον εἶναι τὸ ξύλινον κλειδί καὶ ἡ πόρτα ἀπὸ νερό ;

Ἡ πόρτα εἶναι ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα καὶ τὸ ξύλινον κλειδί ἡ βίβλος τοῦ Μωϋσέως. 30

33. Ποῖοι εἶναι ὅπου στέκονται ;

Ὁ οὐρανός καὶ ἡ γῆ.

1. πράγμα 3. καιρὸν 5. Νῶε 7. ὥρα 8. δ 9. νῆα
10 (καὶ 11). κλέπτης 11. μνηστῆδες 12. αὐταὶ μνησθῶσι βεβαιώ-
νουσιν 13. πρῶτον ἀνόμασεν 14 (καὶ 23, 26). γῆν 16. νηστεύεται
19. δακκαμις ἀριστεροῦ 24. ὁμόμορφες 26. υψηλότερον 28. κλειδί
ἡ ποιεῖτο 29. ἡ ἡ κλειδί 30-31. οὐρανός 32. οὐρανός

34. Ποιοι τρέφονται ;
 Ὁ ἕλιος καὶ ἡ σελήνη.
35. Ποιοι μάχονται ;
 Ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος.
- 5 36. Ποιοι ἀπαλλάττονται ;
 Ἡ νύξ καὶ ἡ ἡμέρα.
37. Ποῖος ἀπέθανεν δύο φορές ;
 Ὁ Ἀδάμ, καὶ μία φορά ἐγεννήθη.
38. Ποῖος εἶδε τὰ οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν οὐ περιπάτησεν ;
 Ἰωάννης ὁ Πρῶτος ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς αὐτοῦ.
- 10 39. Ποῖον εἶναι τὸ θυσιαστήριον ὅπου ἦτον γεμάτο ὁσμὴν εὐωδίας ;
 Ἡ κοιλία τῆς Θεοτόκου ἄνθραξ ὁ Χριστός· ὁσμὴ εὐωδίας τὸ Ἅγιον πνεῦμα.
40. Ποῖον θαῦμα ἔκαμεν ὁ Χριστός ὅταν ἐγεννήθη ;
 15 Τὴν χειρὰ τῆς μάτρως ἐξήρανε.
41. Ποῖος ἐγεννήθη καὶ δὲν ἀπέθανεν ;
 Ἡλίας καὶ Ἐνώχ.
42. Ποῦ ἀνεπέστη ὁ θεὸς πρὶν νὰ κάμῃ τὸν κόσμον ;
 Ἐπὶ νεφελῶν.
- 20 43. Πότε ἔκαμεν ὁ θεὸς τὸν Ἀδάμ ;
 Μαρτίῳ 25.
44. Πότους χρόνους ἔκαμεν ὁ Ἀδάμ ὅταν ἐξέβη ἀπὸ τὸν Πρά-
 δεισον καὶ δὲν ἐσυνέβη μετὰ τῆς Εὐας ;
 Χρόνους 17.
- 25 45. Ποῖος ἦτον ζωντανός καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ ἐπεριπάτει ;
 Ἰωσίας ὁ προφήτης.
46. Ποῖος εἶπε τὴν ἀλήθειαν καὶ ἀπωλέσθη ;
 Ἰούδας ὁ προδότης.
47. Ποῖος εἶπε τὸ ψεῦδος καὶ ἐσώθη ;
- 30 Ὁ Πέτρος ὁ ἀπόστολος.
48. Πόσαις χιλιάδεις Ἑβραῖοι ἐπέρρασαν τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν
 Χιλιάδεις 600.

1. ποῖη 3. πειθ 5. ποῖη 6. νυξ 7. φοραῖς 8. φῶσά
 10. Ἰωάννης κοιλία 11. γεμάτο ὁσμὴν εὐωδίας 12. κοιλία ἄν-
 θραξ ὁσμὴν εὐδίας 17. ἡλίας ενῶχ 19. νεφέλων 20. ἔκαμεν
 22-23. παράδεισον 25. εἶτον ζωντανός μνῆμα 26. Ἰωσίας ο
 27. ἀλήθειαν ἀπολέσθη 28. Ἰούδας ὁ 29. ψεῦδος 31. ἑβραῖοι ἐρυθρὰ

49. Ποῦ ἀναπαύεται ὁ θεός :

Εἰς τοὺς δικαίους ἀνθρώπους.

50. Πόσα μίλια εἶνε ἡ περιοχὴ τῆς γῆς :

Χιλιάδες 20.

51. Ποῖον πρᾶγμα εἶναι σιμώτερα εἰς τὸν οὐρανόν :

Ὁ ἥλιος.

5

52. Ὁ πατήρ μου ἐγέννησεν ἐμὲ ἐκ κοιλίας μητρός μου, καὶ υἱὸς τῆς γυναικὸς μου ἐγέννησεν τὴν μητέρα τοῦ πατρὸς μου.

Εἶναι ὁ Χριστὸς ὁποῦ ἐπέλασεν τὸν Ἀδὰμ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀδὰμ ἐγεννήθη ὁ Χριστὸς.

10

53. Πόσους χρόνους ἔκαμεν ὁ Ἀδὰμ εἰς τὸν Παράδεισον καὶ πόσους εἰς τὸν Ἄδην καὶ πόσους ἐζῆσεν ὅταν ἐβγήκε ἀπὸ τὸν Παράδεισον :

Ἐκαμεν εἰς τὸν Παράδεισον ὁ Ἀδὰμ κατὰ τοὺς ἱεροὺς θεολόγους ἄρας λγ' ἐζῆσεν καὶ εἰς τὴν γῆν ἀπάνω χρόνους ρβλ' ἔκαμεν καὶ εἰς τὸν Ἄδην 5508.

54. Πόσων χρόνων ἦτον ὁ Χριστὸς ὅταν ἐκουσίως ἐσταυρώθη ;

λγ'ον.

55. Εἰς πόσην ἡλικίαν θανά εἶναι οἱ ἄνθρωποι μικροὶ καὶ μεγάλοι, νέοι καὶ γέροντες εἰς τὴν δευτέραν παρουσίαν ;

20

Ὅλοι θανά εἶναι εἰς ἡλικίαν χρόνων λγ'ον.

56. Ποῖος ἦρε τῶν Ἑβραίων τὰ γράμματα ;

Ὁ Μωϋσῆς ὅταν ἐκατέθη ἀπὸ τὸ ὄρος Σινᾶ.

2. τοῦς 3. περιοχὴ 5. πρᾶγμα σιμώτερα 6. ἥλιος 7. ἐγέννη-
 σεν ἡός 8. γυναικός ἐγέννησεν 9. ὁποῦ ἐπέλασεν ἀπὸ ἀδάμ
 9-10. ἐγενήθη 10. ο 11. ἀδάμ 12. ἄδην εὔγηκε 14. ο ἀδάμ ἄρας
 15. γῆν ἀπάνω 16. ἄδην 17. πόσον χρόνον ἐκουσίως 18. λγ'ον
 19. πόσιν μεγάλοι 21. θανάεῖναι 22. ἦρε εβραίων τα 23. μωυ-
 σῆς ἐκατεύει ἀπο το σινᾶ

E. V. ΔΕΛΤΑ ΚΑΤΑ
 ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΤΟ ΚΑΤΑΣΤΙΧΟΝ ΤΟΥ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΟΥ ΚΑΜΕΝΑΣ

Ἡ πλησίον τοῦ Δελβίνου μονὴ Κάμενας, τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἔχει ἀξιολογώτατον κώδικα εἰς μέγα τέταρτον ἐπιγραφόμενον «Κατάστιχον τοῦ μοναστηρίου Κάμενας», ἐξ οὗ πολλὰ διδασκόμεθα οὐ μόνον περὶ αὐτῆς τῆς μονῆς, ἀλλὰ καὶ περὶ ἄλλων μερῶν τῆς Ἡπείρου. Ἐξετάσας δὲ τὸν κώδικα τοῦτον κατὰ τὸν παρελθόντα Σεπτέμβριον, προθύμως μοι σταλέντα μοι εἰς Ἰωάννινα ὑπὸ τοῦ νῦν ἡγούμενου νεύοντος, θεωρῶ εὐκαιρον νὰ ἐκθέσω ἐνταῦθα τὰ κατ' αὐτόν.

Καὶ εἶνε μὲν τὸ Κατάστιχον τοῦτο νεωτάτων χρόνων, ἀρχόμενον ἀπὸ τοῦ 1851, ὅτε κατήρτισεν αὐτὸ ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Ἀγαθάγγελος, ἀλλὰ περιέχει πολλὴν ὕλην ἐξ ἀρχαιοτέρων χρόνων, ἣν ἐκ παλαιότερων ἐγγράφων καὶ μνημαίων συναπῆρτισε φιλοτίμως ὁ λόγιος καὶ πετριωτικώτατος ἐκεῖνος ἡγούμενος. Καὶ δὴ ἡ κτίσις τῆς μονῆς, ὡς μανθάνομεν ἐκ τῆς σ. κζ' τοῦ Καταστίχου, λέγεται ἀνερχομένη εἰς τὸ ἔτος 1032, βασιλεύοντος μὲν ἐν Βυζαντίῳ τοῦ Ῥωμανοῦ Ἀργυροῦ, πατριάρχου δὲ τοῦ Ἀλεξίου Στουδίτου. Ἐχει δὲ τὸ περὶ τῆς κτίσεως σημεῖωμα ὡδε·

1032 ἀπὸ Χριστοῦ Πατριάρχου ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἀλεξίου Στουδίτου, Βασιλεύοντος δὲ Ῥωμανοῦ Ἀργυροπούλου: Τῷ αὐτῷ ἔτει ἐν μηνὶ Μαρίῳ 10 ἐτέθη θεμέλιον τῆς ἱερᾶς καὶ θαυματουργῆς ταύτης σταυροπηγιακῆς Μονῆς Καμίνου σεμνουμένης ἐπ' ὀνόματι (κῶδ. ἐπονόματι) τῆς Κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου δι' ἐξόδων Καμηνητζιώτου τινὸς εὐκαταστάτου καὶ ἐναρέτου ἀνδρός (καὶ τῇ συνδρομῇ τῶν φιλοχρίστων Χριστιανῶν) ὅστις ἐπροίκισεν αὐτὴν μετὰ πολλῶν κτημάτων εἰς πολιτείαν Καμενίτζης, Φοινικίου, Λικουρσίῳν καὶ ἀλλαχοῦ.

Ἰδοὺ ἡ ὀρειχάλκινος σφραγίς 1032

Μετὰ δὲ τὸν τύπον τῆς σφραγίδος ἔπονται γεγραμμένα χειρὶ τοῦ αὐτοῦ ἡγουμένου Ἀγαθαγγέλου τάδε·

Τῷ 1640 Μαΐου 21 Ἐπὶ πατριαρχίας Παρθενίου ἐγένεν στυροπήγιον τὸ ἱερὸν Μοναστήριον Κάμενας.

Τὸ ἱερὸν Μοναστήριον τῆς Καμίνου ἀρχεται χρονολογούμενον ἀπὸ τὸ ἔτος χιλίους τριάκοντα δύο ἀπὸ Χριστοῦ, ὡς εἰς πέτραν καὶ εἰς μίαν παμπάλαιον ὄρειχάλκινον σφραγίδα (κῶδ. σφραγίδα) εὐρέθη, ἀπὸ δὲ Ἀδάμ, ὡς εἰς τινα λίθον ἐγκεχαραγμένον ὤρθη, ἔξ χιλιάδας καὶ πεντακόσια τριάκοντα ὀκτώ. Τοῦ ὁποίου κτήτορες εἶναι οἱ Καμενιτζιώται, ὡς εἰς τὸ κατάστιχον τῶν παρῶν φαίνεται. Τὰ δὲ σύνορα περὶ τὸ ἱερὸν τοῦτου Καταγωγίου εἶναι ἀπὸ τὸν πάτον τῆς Γουρουνάρας εἰς τὸ Ὀρθὸν λιθάρι, καὶ εὐγαίνει εἰς τὸν δρόμον εἰς τὴν Καστανιά τοῦ Τζιάμα Μπραϊλατιώτη καὶ κατ' εὐθείαν (κῶδ. εὐθείαν) τὸν δρόμον τὸν ἀνήφορον, καὶ ἐπιστρέφει ἴσια εἰς τὸ ἀμπέλι τοῦ Μοναστηρίου καὶ εἰς τὴν κορυφὴν τῶν ἀμπελιῶν τῆς Λάκκας καὶ ἴσια πέρα εἰς τὰς καστανιαῖς εἰς τὸ Κόκκινον χῶμα καὶ πίπτει εἰς τὸν δρόμον καὶ εὐγαίνει εἰς τὴν Κοῦλα καὶ ἴσια εἰς τὸ νερούτζικον καὶ ἴσια τὸν ἀνήφορον εἰς τὸ βουνὸν σύνορον μετὰ τὴν Γαρδικάκη καὶ εἰς τὴν Καστανιά ἐπονομαζομένη τοῦ Καλόγηρου καὶ τὸν ἀνήφορον κατ' εὐθείαν (κῶδ. κατευθείαν) εὐγαίνει εἰς τὸν Μακρύκκμπον, καὶ ἐπιστρέφει καθὼς πηγαίνει ὁ δρόμος εἰς τὸ Ντανὶ εἰς τὴν βρύσιν, καὶ ἴσια εἰς τὸν δρόμον καὶ εἰς τὴν βράχην εἰς τὸ Μπλετζίτζον, καὶ κάτω εἰς τὸν Τζουρὲ καὶ ἴσια τὸν κατήφορον εἰς τὸν πάτον τῆς Γουρουνάρας εἰς τὸ Ὑψηλὸν λιθάρι καὶ εἰς τὸ ἀχοῦρι εἰς τὴν Γχορίανη καὶ εἶναι διὰ τὰ πράγματα (κῶδ. πράματα) τοῦ Μοναστηρίου αὐτὸ τὸ σύνορον καὶ ὅσα κτήματα (πρὶν τῆς ἀλώσεως ἐκείνου τοῦ μέρους) εἶχεν αὐτὸ τὸ ἱερὸν Μοναστήριον τὸ Κραταῖον δουλέτη τοῦ ἄφησε πάντα καὶ τὸ δέκατον, καὶ νὰ μὴ τολμήσῃ τις νὰ δεκατίσῃ (κῶδ. δεκατήσῃ) αὐτὰ τὰ παλαιὰ σύνορά του τὰ περὶ εἰς εἰς Πάλι μετόχι Παράντες, καὶ ἔπου εἰς ἄλλο μέρος ἔχει κτήματα παλαιὰ κατὰ τὸ ὑψηλὸν φερμάνι ἀπὸ ὀθωμανικὸν ἔτος 1001 ἄπὸ Χριστοῦ ἔτη 1586 βασιλεύοντος τοῦ Σουλτάνου Μουράτη γ' : ἐκτοτε ἕως σήμερον χρ : 266 παρηλθον βασιλεῖς δέκα ὀκτώ καὶ μετὰ τὸν νῦν Κραταῖως βασιλεύοντα Σουλτάν Ἀἰδουὺλ Μετζιτὲ χάν γίνονται Βασιλεῖς 19 : δέκα ἑννέα, οἵτινες ἔκαμον πάντα καὶ εἰς αὐτὸ τὸ βῆμα καὶ θέλει μείνει εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα.

¹ Κατὰ διόρθωσιν ἐξ ἄλλου ἀριθμοῦ νῦν ἀδιαγνώστου.

Εἶτα δὲ ἄλλη, χειρὶ προστέθειται τὰδε·

Ἀπότου ἀνεδέχθην ἐγὼ ἡ ἐλάχιστος ἀρχιμανδρίτης Ἄγγελος τὴν ἡγουμενίαν τοῦδε τοῦ μοναστηρίου ἔπειτα καὶ πληρώσω δέκατον. διότι πρώτα βιαίως τὸ ἔπερνον, ὅμως τῆ δυνάμει τῆς κυρίως θεοσέκου καὶ τοῦ ἐνδοξοτάτου Ἀμπά, Ἰμπεργι τοῦ Μουνδύργι, Δελδίνου Ἀργυροκαστρίτου συνέργει καὶ ἡμετέροις οὐκ ὀλίγοις πόνοις.

Ἐκ τοῦ φ. 1^α μανθάνομεν τὰ ἐνόματα καὶ τὸν χρόνον τῶν ἀπὸ τοῦ 1630 ἡγουμενευσάντων. Ἐχει δὲ τὸ σημεῖωμα τοῦτο ὡδε·

Ἐρθόμενις διὰ τοῦς ἡγουμενεύσαντας ἐν τῇ ἱερῇ τούτῃ Μοναστηρίῳ, ὡς εὗρέθησαν σημειωμένοι εἰς παλαιὰ βιβλία . . .

Ἐν ἔτει:	ἡγουμένευσεν	ἡ πατρις αὐτοῦ
1630	Ἰωάσαφ	ἄδηλον
1710	Ἀθανάσιος	Κερκυραῖος
1736	Σωφρόνιος	
1813	Παπᾶ Πάνος	Σοπίκιότης Πωγωνικῆ,
1816	Παῖσιος	Ἀργυροκαστρίτης
1831	Παῖσιος	Ἰωαννίτης ἕως τοῦ 1831 φεβρ. 14 (εἶτα δὲ προστέθειται τὰδε) ἐφάνη, ἄριστος.
1851	Ἀγαθάγγελος ἀρχιμανδρίτης	Ἐκ τοῦ χωρίου Νέαννης Ζαγοριᾶς Μαρτ. 25.

Τοῦ ἀρχιμανδρίτου Ἀγαθαγγέλου ὡς ἡγουμένου τελευταία μνεῖα ἐν τῷ κώδικι γίνεται ἐν σ. 50. Σημειωτέον δὲ, ὅτι μέχρι μὲν τοῦ φ. 16 τὸ Κατάστιχον ἀριθμεῖται κατὰ φύλλα, ἀπὸ δὲ σ. 17 κατὰ σελίδας, μετὰ δὲ τὴν σ. 50, ὅπου ἡ τελευταία μνεῖα τοῦ Ἀγαθαγγέλου ἐν ἔτει 1872, μέχρι τῆς σ. 62 μένουσι τὰ φύλλα ἄγραφα. Ἐκεῖθεν δ' ἄρχονται ἀναγραφαὶ νεώτεραι τῶν χρόνων τοῦ Ἀγαθαγγέλου μέχρι τῆς σ. 102, μεθ' ἧν τὸ πλείστον τοῦ τόμου εἶνε ἄγραφον. Μόνον δ' ἐν τέλει ἔχομεν πάλιν γεγραμμένας σελίδας α' - λδ' πλήν τινων ἀναμιξ ἄγράφων, τὰς πλείστας διὰ χειρὸς τοῦ Ἀγαθαγγέλου, περιεχοῦσας πλὴν τῶν ἀνωτέρω ἐν ἀρχῇ παρατεθέντων ἱστορικῶν σημειωμάτων περὶ τῆς μονῆς λογαριασμοῦς κτημάτων αὐτῆς κατὰ χωρία, σημειώ-

σεις περί οἰκοδομῆς καὶ ἄλλων ἔργων τοῦ ἐγγυμένου μετ' ἐπικεκολλημένων νεωτέρων ἐγγράφων εἰς τὴν μονὴν ἀναφερομένων καὶ ἀντίγραφά τινά παλαιότερων ἑραχέων κτηματολογίων τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶνε, ὅτι τὰ πλεῖστα τῶν ἐπικεκολλημένων τούτων ἐγγράφων εἶνε γεγραμμένα τὸν δεκάτον ἑνατον αἰῶνα ἐλληνιστὶ ὑπὸ τουρκικῶν ἀρχῶν, ὧν φέρουσι τὴν οἰκείαν σφραγιδα. Τούτων ἐν τοῦ 1860 φέρει ἐξ τουρκικῆς σφραγιδας καὶ ἐλληνικᾶς ὑπογραφᾶς ἀρχῶν τοῦ Δελβίνου ἐλληνιστὶ γεγραμμένας διὰ χειρὸς τοῦ γράψαντος τὸ ἐγγράφον. Ἔτερον δὲ τοῦ 1862 φέρει πέντε τουρκικᾶς σφραγιδας καὶ πέντε τὰς ἐξῆς ἐλληνικᾶς ἀντιστοιχοῦς ὑπογραφᾶς, ὧν αἱ μὲν τρεῖς πρῶται ἔχουσι γραφὴν διὰ χειρὸς τοῦ γράψαντος τὸ κείμενον τοῦ ἐγγράφου, αἱ δὲ δύο τελευταῖαι εἶνε αὐτόγραφοι: Ὁ Ἐογγυοὶ καϊμακάμης. Ὁ λακίμης Δελβίνου. Ὁ ἀϊδοῦλ σελίμης. σουλεϊμάν σελίμης. χατζή ἄρης μπόρσας. Πλὴν δὲ τούτων εὐρίσκομεν ἐν σ. 16^α χειρὶ τοῦ Ἀγαθαγγέλου ἀντίγραφον ἀχρονολογήτου ἐγγράφου τῶν Δυκουρσιωτῶν, ὁμολογούντων τὴν πώλησιν τοῦ ἐνὸς τετάρτου τοῦ κάμπου Δυκουρσίου εἰς τὸν Μουσταφᾶν πασσαῦν, ἀδελφὸν Σηλίχμπεη, καὶ καθορίζοντων τὰ σύνορα ἐν σχέσει πρὸς τὰ ὄρια τοῦ μετοχίου τῆς μονῆς Κάμενας.

Τὰ δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀγαθαγγέλου γεγραμμένα, φ. 1-16 καὶ σ. 17-50, περιέχουσι παντοίαν ὕλην ἀναφερομένην εἰς τὴν μονὴν, πρωτότυπα καὶ ἀντίγραφα ἐγγράφων, δημοσιεύσεις καὶ ἄρθρα περὶ τῆς μονῆς καὶ διαφόρων ἠπειρωτικῶν ζητημάτων ὑπὸ τοῦ Ἀγαθαγγέλου ἐν ἐφημερίσει τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν Ἰωαννίνων μέχρι τοῦ 1871.

Ἐξ αὐτῶν σταχυολογῶ τὰ κυριώτερα:

Ἐν φ. 1^α νεώτερον στιχοῦργημα περὶ τῶν κτήσεων τῆς μονῆς καὶ περὶ τῆς ἐκφρασεὶς χειρὶ τοῦ Ἀγαθαγγέλου, εἶτα δ' ἐπεῖτα τῆς αὐτῆς χειρὶ

Ἰὲκ τοῦ ποιητοῦ

Ἰαθὺ' ἔπεκ διαποδίζων, ξείνε, ἐτί, τυμα ἔσπε μοι
μηδὲ ὅλωσ δήθονε' δείχνομι δ' ἐγὼ σὰς βουλάς.

Ἀπέναντι δ' εὔρηται χειρὶ τοῦ αὐτοῦ Ἀγαθαγγέλου ἡ ἐξῆς παράφρασις·

Ἐξετάζοντας ἀκριδῶς αὐτὰς τοὺς ἄνω στίχους, φίλε, εἰπέ μοι τὴν ἀλήθειαν, καὶ μὴν ἀργοπορεῖς παντελῶς, ἐάν δηλ. ἔχουσι κουσουρι ἢ ὄχι καὶ εἰς τὸ νῆπιμα καὶ εἰς τὰ μέτρα. καὶ ἐγὼ δέχομαι τὴν γνώμην σου· νὰ εἰπῆς ὁμῶς τὴν ἀλήθειαν.

Ἀκολουθοῦσι δὲ ἡ χρονολογία 1819 Ἰουνίου 28 καὶ τάδε·
Ἰωάννης Κωνσταντίνου ἐκ Σίφρου τῶν Κυκλάδων νήσων ἀρεμῶς δὲ Δουϊνουπόλεως καὶ Δελβίνου, κυροῦ τοῦ Γαβριήλ.

Ἐν δὲ φ. 2^α ἀναγινώσκονται τάδε·

Παρθενίου ἱερομονάχου μὲν χαρακτήρ.

Θείας μονῆς πέφυκα κτήμα Καμίνου

ὑπερ καλοῦσι καταγραφὴν οἱ πάντες

ἰρὸς τ' ἔπρατο Παῖσιος προφήτης.

Ἐν' ᾧ ποθ' εὔρεν ἄτε κτήσεται γράφῃ

δέον γε γράφαι καὶ τὰς δοσοληψίας.

Ἐν ἐτήσιον : 1816 : μαρτίου .1.

† ποίημα δὲ Ἀναστασίου Γεωργίου Χρυσοχόου Μεσσοβίτου.

Τὸ ἐν τέλει τοῦ ἐπιγράμματος τοῦ Ἀναστασίου Γεωργίου Μεσσοβίτου Ἐν ἐτήσιον τὸ γραφὲν ὑπὸ τοῦ ἀρχαίου ἀντιγραφῆως ἱερομονάχου Παρθενίου, ἐξ οὗ μετέγραψεν αὐτὸ ὁ Ἀγαθάγγελος, περιέχει τὴν αὐτὴν ἐκείνην παρανόησιν παλαιωτέρων βιβλιογράφων, συγχυσάντων τὸ Ἐν ἔτει καὶ Ἐνετίησι τῶν ἐν Βενετία ἐκτυπουμένων βιβλίων, περὶ ἧς ἴδε ὅσα ἐγράψαμεν ἐν τῷ Δελτικῷ Ἱστορικῆς καὶ ἔθνολογικῆς ἑταιρείας Τόμ. Ε' σ. 572 καὶ ἐν Νέῳ Ἑλληνομνήμονι Τόμ. Δ' σ. 121 καὶ Ε' σ. 116.

Ἀπὸ δὲ τοῦ αὐτοῦ φ. 2^α ἀρχονται ἀντίγραφα καταγραφῶν καὶ λογαριασμῶν ἀπὸ τῆς 2 Φεβρουαρίου 1816 καὶ τινὰ ἄλλα σημειώματα.

Μεταξὺ τούτων ἀξία ἰδίου λόγου εἶνε τὰ ἐξῆς·

Ἐν σ. 24 « Ἦμνος εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον Καμείνας διὰ

τὸ τζιφλίκι τῆς εἰς Ματόχι» τοῦ Ἀγαθαγγέλου εἰς στίχους πολιτικούς. 1859 Ἰουβρίου 12. Ἐπεται «Ἕγμος εἰς τὸν θαυματουργὸν Μεγαλομάρτυρα Γεώργιον» τοῦ αὐτοῦ εἰς στίχους πολιτικούς. 1864 Ἰανουαρίου 13.

Ἐν σ. 25 μεταξύ ἄλλων τὸ ἐξῆς σημείωμα·

Κάμενα εἶνε λέξις Σλαβική ἢ βουλγαρική. Κάμεν, ἐξηγείται λίθος, ἐξ οὗ ἡ Κάμαινη· ἐπειδὴ ἡ ἐκκλησία εἶναι ἐκτισμένη ἐπὶ βράχου ἀποτόμου λίθου, ὅστις εἶναι ἡ βᾶσις τῆς ἐκκλησίας ὑπὸ τοῦ ὁποίου σώζεται ἀσκητήριον τοῦ ὁποίου ἡ ὁπὴ φαίνεται καὶ σήμερον.

869· Ἰουνίου α'.

Τὴν ἐξηγήσιν αὐτὴν μοὶ τὴν ἔκαμεν ὁ Μηχανικός τῆς ἀπὸ Ἀγίου Σαράντα μέχρι Ἰωαννίνων γεννηθεσομένης ὁδοποιῆας ἐνόματι Γεώργιος Βούλγαρος· ὅστις ἦλθεν μετὰ τοῦ Μουτεσαρίφη Τσαβίτ Πασιά, Ἀργυροκαστρίτου.

Ἐν τῇ αὐτῇ σ. 25 τάδε·

Κατ' ἀνωτέραν Πατριαρχικὴν διαταγὴν ἀναγράφοντε ἐνταῦθα τὰ μέχρι σήμερον σωζόμενα κτήματα τοῦ Ἱεροῦ τούτου καὶ Σταυροπηγιακοῦ Μοναστηρίου τῆς Κάμενας, ὁμοῦ καὶ τὰ μέχρι σήμερον διασωθέντα ἀποδεικτικά των ἐγγραφα, καὶ ἔσα ὁ εὐτελής ἐγὼ ἐν τῇ ἡγουμένῃ μου τῇ δυνάμει τῆς Κυρίας ἡμῶν Θεοτόκου καὶ δι' οὐκ ὀλίγων ἐξόδων καὶ κόπων ἠδυνήθημι ν' ἀνακαινίσω, τὰ ἔσα κτήματα ἦτον ἀνευ ἐγγράφων καὶ ἀποδείξεων καθὼς καὶ πολλὰ τῶν ἐγγράφων ἀνενέωσα καὶ ἐστερέωσα.

Ἡ ἀναγραφὴ αὕτη εἶνε ἀξία λόγου πλὴν ἄλλων διὰ τὰς τοπωνυμίας τῶν συνόρων. Κατάλογον δὲ τῶν ἐγγράφων, προσηρητημένον ἐν σ. 31, ἐδημοσίευσεν ὁ Ἀγαθάγγελος ἐν τῷ Ἀνατολικῷ ἀστέρει (ἔτος ΙΑ', 1871, Νοεμβρίου 13 ἀρ. 929).

Ἐν δὲ σ. 33· «Ἐνταῦθα καταχωρῶ τὴν μετὰ τοῦ Πατριαρχείου ἀλληλογραφίαν μου ὅσα τῶν ἐγγράφων ἐβρέθησαν τὰ ἴσα πρὸς γνῶσιν τῶν ἡγουμένων».

Τὰ ἐγγραφα ταῦτα, διήκοντα μέχρι τῆς σ. 50, ἀναφέρονται εἰς τὰ ἔτη 1860—1872. Καὶ τὰ μὲν ἐγγραφα τοῦ Ἀγαθαγγέλου πρὸς τοὺς πατριάρχας Ἰωακείμ (1860), Σωφρόνιον, Γρηγόριον Γ' καὶ ἄλλους καταχωρίζονται ἐν ἀντιγράφῳ, τῶν δὲ πατριαρ-

χικῶν ἐγγράφων εἶνε ἐπικεκολλημένα αὐτὰ τὰ πρωτότυπα, ἐν οἷς ἐν σ. 41 καὶ συνοδικὴ ἀπόφαισις τοῦ μωξζ Σεπτεμβρίου καὶ ἐπὶ τοῦ πατριάρχου Γρηγορίου Γ' καὶ ἄλλη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κατὰ Μάιον τοῦ μων'. Μνημονεύεται δὲ ἀπλῶς μὴ παρατιθεμένη ὀλόκληρος «Ἀπάντησις πρὸς τὸν ἐγκαθιδρυθέντα νέον Πατριάρχην Ἀνθίμου δεσπὶς με διώρησαν ἡγούμενον τῷ 1851 Μαρτίου 25^ο». Τῶν δὲ ἀντιγράφων τῶν πρὸς πατριάρχας ἐγγράφων τοῦ Ἀγαθαγγέλου καὶ τῶν πρωτοτύπων πατριαρχικῶν γραμμάτων προηγούνται στίχοι πολιτικοὶ περὶ τῶν ἔργων τοῦ βέκτου ἐκείνου ἡγουμένου, ὑφ' οὗς φέρεται ἡ ὑπογραφή † Ὁ Ἀγαθάγγελος 872 Ἰουλίου α' ἐτῶν ὄ2.

Ἐν δὲ σ. 62 κ. ἐ. εὐρηνται καταγραφαὶ τῆς περιουσίας τῆς μονῆς ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Ἀγαθαγγέλου ἡγουμένων, ὧν πρώτη ἐν σ. 63 τῇ 28 Ἰουλίου 1888 «Καταγραφὴ ἀπάσης τῆς εὐρεθῆσης κινητῆς περιουσίας τῆς Σταυροπηγιακῆς μονῆς Καμένης Δελείνου κατ' ἐντολὴν Πατριαρχικὴν ὑπὸ τοῦ τέως Προσορινοῦ ἐπιτρόπου Ἀρχιμανδρίτου Κ^ο Γρηγορίου Ἡγουμένου Κουκαμίας¹ παραδοθῆσης τῷ Ἱερομονάχῳ Κ^ο Γερασίμῳ διορισθέντι Ἡγουμένῳ παρὰ τῆς Μεγάλης τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας ἐν τῇ Μονῇ ταύτῃ».

Μεταγενέστεραι δὲ καταγραφαὶ εὐρηνται ἐν σ. 72 κ. ἐ. μέχρι τῆς σ. 102, ὧν ἐν σ. 87 κ. ἐ. ἡ τῆς 1 Αὐγούστου 1900, ἐν σ. 93 κ. ἐ. ἡ τοῦ 1903 καὶ τελευταία ἡ τοῦ ἔτους 1908.

Ἐν τῇ καταγραφῇ τῆς 1 Αὐγούστου 1900 συναναγράφονται ἐν μὲν σ. 90 «Ἐπίσημα ἔγγραφα», ἀριθμούμενα ἐν ὄλῃ εἰς 136, ἐν δὲ σ. 93 «Ἔτερα ἔγγραφα μ' ἑτέρους ἀριθμοὺς ἄνευ καταλόγου», φέροντα ἀριθμοὺς 1-100 καὶ διήκοντα μέχρι τῆς ἡγουμενείας Ἀγαθαγγέλου καὶ ἀργότερον, ἐν δὲ σ. 9 πατριαρχικά σιγίλλια α') Παρθενίου (Α') κατὰ Μάιον 1640· β') Καλλινίκου (Β') κατ' Αὐγούστον 1691· γ') Γαβριήλ (Γ') κατ' Ἀπρίλιον 1704 καὶ δ') Κωνσταντίνου (Δ') κατ' Ὀκτώβριον ἐπι-

¹ Ἴδε περὶ τῆς μονῆς ταύτης Νέον Ἑλληνομνημονικὸν Τόμ. Γ' σ. 462 κ. ἐ.

νεμήσεως ε' (=1832), δι' αὐτὴν ἐπικυροῦται τὸ σιγίλλιον τοῦ Γαβριήλ Γ'.

Ἐν τέλει δ' ἄξιον σημειώσεως εἶνε, ὅτι αἱ μετ' ἐπιμελείας συντεταγμέναι καταγραφαὶ τῆς κινητῆς περιουσίας τῆς μονῆς συμπεριλαμβάνουσι καὶ τὰ βιβλία τῆς βιβλιοθήκης αὐτῆς. Μεταξὺ δὲ τῶν ἐντύπων συναναγράφονται ἀναμιξ καὶ τινὰ ῥητῶς διακρινόμενα ὡς χειρόγραφα. Περιέχονται δὲ τοιοῦτοι κώδικες ἐν πέντε ἀναγραφαῖς, α') τῇ ἀχρονολογήτῳ τῆς σ. 76, ἣν σημειώνω κατωτέρω διὰ τοῦ στοιχείου Α καὶ περὶ ἧς παρατηρῶ, ὅτι εἶνε ἀτελεστέρα τῶν λοιπῶν ἐν τῇ ἀναγραφῇ τῶν ἐντύπων βιβλίων καὶ τῶν χειρογράφων β') τῇ ἐν σ. 63 κ. ἐ. τοῦ 1888 (Β'), γ') τῇ ἀμνηολογήτῳ τοῦ 1900 ἐν σ. 87 κ. ἐ. (Δ') καὶ ε') τῇ ἐν σ. 97 κ. ἐ. τοῦ 1903 (Ε). Ἀναγράφονται δ' ἐν αὐταῖς ἐν συνόλῳ οἱ ἑξῆς κώδικες:

1) «Ἐν βιβλίον Βαρλαάμ καὶ Ἰωσήφ» (γρ. Ἰωάσαφ), «Χειρόγραφον Βαρλαάμ» (Γ, Δ, Ε).

2) «Ἐν χειρόγραφον περὶ πάπα», «Ἐν χειρόγραφον περὶ παπισμοῦ» (Β, Δ, Ε).

3) «Μία λειτουργικὴ παλαιὰ χειρόγραφος», «Ἡ θεία λειτουργία χειρόγραφος», «Λειτουργία χειρόγραφος» (Β, Γ, Δ, Ε).

4) «Μία γεωγραφία χειρόγραφος», «Γεωγραφία χειρόγραφος» (Α, Δ, Ε).

5) «Λόγοι Χρυσοστόμου χειρόγραφοι», «Χειρόγραφον λόγων Χρυσοστόμου» (Β, Γ).

6) «Χειρόγραφον περιφράσεων», «Ἐν περιφρασάριον χειρόγραφον», «Περιφραστικὸν φιλολογικὸν χειρόγραφον» (Α, Β, Γ).

7) «Εὐαγγέλιον χειρόγραφον», «Χειρόγραφον Εὐαγγελίου ξισχησμένον» (Α, Γ).

8) «Κατάλογος ὀνομάτων χειρόγραφος» (Γ, Δ).

9) «Μία ἱστορία χειρόγραφος» (Γ, Δ).

10) «Ἐν φυλλάδιον Χρηστομαθείας χειρόγραφον» (Δ, Ε).

11) «Πλουτάρχου λόγοι χειρόγραφοι» (Β).

- 12) «Χειρόγραφον Ἑρμηνεῖαι θρησκευτικαί» (Γ).
- 13) «Χειρόγραφον τῶν ταθλιμένων» (Γ).
- 14) «Ἐν κατάστοιχον σημειώσεων» (Β).
- 15) «Ἑρμηνεῖα εἰρημῶν χειρόγραφος» (Β).
- 16) «Ἐεσχησμένον χειρόγραφον (Γ).

Μὴ δυνηθεῖς νὰ ἐπισκευθῶ αὐτὸς τὴν μονήν, δὲν δύναμαι νὰ βεβαιώσω πόσα τῶν χειρογράφων τούτων εὐρίσκονται νῦν ἐν αὐτῇ ὡς καὶ ἂν τινὰ τῶν ἔπαξ ἀναγραφομένων συμπέπτουσι τυχὸν πρὸς ἄλληλα, οἷον τὸ ὑπ' ἀρ. 12 πρὸς τὸ 15 καὶ τὸ ὑπ' ἀρ. 7 πρὸς τὸ 16. Ἄλλ' εὐελπιστῶ ὅμως, ὅτι τις τῶν ἐπιχωρίων λογίων θὰ φιλοτιμηθῆ νὰ περιγράψῃ λεπτομερῶς καὶ ἀκριβῶς τοὺς ἐν τῇ μονῇ σωζομένους κώδικας μετὰ τῆς δηλώσεως τῆς γραφικῆς ὕλης, τοῦ σχήματος, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φύλλων, τοῦ αἰῶνος, τῆς σταχώσεως καὶ πάντων τῶν περιεχομένων ἐν αὐτοῖς.

ΠΟΙΚΙΛΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

—'Εν τῷ σκευοφυλακίῳ τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων φυλάσσεται ἀξιολογώτατον χειρόγραφον Εὐαγγέλιον τοῦ ις' αἰῶνος, ἔχον μέγεθος 0,42 × 0,27, συνιστάμενον δ' ἐκ φύλλων 325 καὶ γεγραμμένον κατὰ δύο σελίδας. Φέρει χρυσᾶς ἐπιγραφὰς καὶ ἀρχικὰ γράμματα χρυσᾶ, ἔνια δὲ πολύχρωμα καὶ κοσμεῖται ὑπὸ τῶν εἰκόνων τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν. Ἐν τέλει ἀναγινώσκονται τάδε·

Πρεσβυτέρου χειρὸ καὶ μοναχοῦ Ματθαίου

Πρωγωνιανῆς ἐκ παλαιᾶς Ἡπείρου

ἔγραψε ταύτην τὴν θεόπνευστον βίβλον.

Ἡ στάχσις δι' ὀλοσηρικοῦ (βελοῦδου) κοκκίνου ἀνευ ἐπιτυπωμάτων.

—Τῇ Μητροπόλει τῶν Ἰωαννίνων παράκειται τὸ παρεκκλήσιον τοῦ νεομάρτυρος Γεωργίου τοῦ μαρτυρήσαντος τῇ 17 Ἰανουαρίου 1838, ὅστις ἰδιαζούσης τιμῆς ἀξιοῦται παρά τε τῶν Ἰωαννιτῶν καὶ τῶν ἄλλων Ἡπειρωτῶν. Διὸ ὁ ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τάφος τοῦ νεομάρτυρος κοσμεῖται πάντοτε ὑπὸ νωπῶν ἀνθέων, πολλοὶ δὲ εἶνε οἱ προσκυνοῦντες αὐτὸν, ἰδίως γυναῖκες τοῦ λαοῦ καὶ χωρικαὶ ἐκ τῶν περιχώρων. Μετὰ δὲ τὴν ἐν τῇ Μητροπόλει λειτουργίαν πλεῖστοι ὅσοι εἶνε οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὸ παρεκκλήσιον καὶ ἀσπαζόμενοι τὸν τάφον. Εὗρηται δ' ἐν αὐτῷ λάρναξ μαρμαρίνη, φέρουσα κεφαλαίοις γράμμασι τὴν ἐπιγραφὴν τήνδε· Ἀνηγέρθη οὗτος ὁ πάνσεπτος τάφος τοῦ ἁγίου νεομάρτυρος Γεωργίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων δι' ἐξόδων τῆς ἐκκλησίας ταύτης ἀρχιερατεύοντος τοῦ πανιερωτάτου ἁγίου Ἰωαννίνων καὶ Βελᾶς κ. κ. Παρθενίου καὶ ἐπιτροπευόντων

τῶν κ. κ. Θεοδοσίου Ζήση καὶ κ. κ. Κωνσταντίνου Ἀθανασούλα ἐν ἔτει 1858 Ὀκτωβρίου 17.

Ἀθλήσας ἐν ἔτει 1848 Ἰανουαρίου 17.

Σημειωτέον, ὅτι παρὰ τῷ Ἀραβαντινῷ (Χρονογραφία τῆς Ἡπείρου Τόμ. Β' σ. 229) ὡς ἔτος τῆς ἀθλήσεως φέρεται τὸ 1837.

— Ἡ κατὰ τὰ Ἰωάννινα Ἀγία Αἰκατερίνη, μετόχιον τοῦ ἔρους Σινᾶ, οὗσα ἐκκλησία παλαιά, ἀνεκαινίσθη τελείως τῷ 1872 κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ ὑπερθύρου ἐπιγραφὴν. Ἐχρωματίσθη δ' ἐκ νέου τῷ 1907. Ἐν τῇ αὐτῇ ὑπάρχει μνημεῖον τῶν εὐεργετῶν τῶν Ἰωαννίνων συζύγων Παπαζογλου, φέρον προτομὴν μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς Ἀλέξιος Παπαζογλου, Ἀγγελικὴ Α. Παπαζογλου καὶ τὸ ἐπίγραμμα τόδε, γραφὴν πιθανῶς ὑπὸ τοῦ ἄλλοτε γυμνασιάρχου Ἰωαννίνων καὶ ἔπειτα ὑφηγητοῦ τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ μακαρίτου Μιλτιάδου Πανταζῆ·

Κεύθω Ἀλέξιον ὡδε Παπαζογλου Ἀγγελικὴν τε
 εὐνέτιν, ἄμφω γενναίω, εἰ δ' ὅ γε ῥέζεε πάτριον
 ἐν κρατέουσιν ἔχων σθένος ἠδ' ὧν δέξατο πολλῶν
 παῦρ' ἀπέλαυεν ὅπως πατρίδι πολλὰ λίπη.

— Ὁ διάκονος τῆς Μητροπόλεως Ἰωαννίνων ἀφηγήθη μοι, ὅτι πρὸ εἰκοσιπέντε περιπτου ἐτῶν ἱερεύς τις εἶπεν εἰς αὐτὸν, ὅτι πρὸ τριάκοντα ἕως τριάκοντα πέντε ἐτῶν, ἄρα περὶ τὸ 1855, Ἄγγλος φιλόλογος μεταβάς εἰς τὴν Ἡπειρον ἐζήτησε κώδικα τοῦ Θουκυδίδου. Περιερχόμενος δὲ τὰς μονὰς ἔφθασε καὶ εἰς τινὰ μονὴν, ὅπου ἐπὶ τῇ ἀφίξει αὐτοῦ προσέβαλεν αὐτὸν ἑδμή καιομένων κωδίκων, ὧν μέχρις ἐκείνης τῆς ὥρας παρεῖχεν ὁ ἡγούμενος τὰ φύλλα εἰς τοὺς ποιμένας τῶν περιχώρων χάριν περιτυλίξεως τυροῦ, ἕως βαρυνθεὶς ἔκασεν αὐτούς. Ἐννοεῖται, ὅτι ἡ εἶδησις αὕτη, ἦν ἀναγράφομεν ἐνταῦθα ἀπλῶς ἐκ περιεργείας, δεῖται ἐξακριβώσεως.

— Μέγα εἶνε τὸ πλῆθος τῶν περὶ τὰ τζαμιά καὶ ἐν τοῖς τουρ-

κικοῖς νεκροταφείοις τῶν Ἰωαννίνων ἀνεπιγράφων τάφων, ὧν πολλοὶ πολύχρωμοι καὶ πολυτελεῖς. Τῶν τάφων τούτων αἱ ἐπιγραφαὶ πρέπει νὰ περισυλλεχθῶσι καὶ ἐκδοθῶσι, διότι ἐκτὸς ἰδιωτικῶν καὶ οἰκογενειακῶν λεπτομερειῶν δύνανται νὰ περιλαμβάνωσι καὶ ἱστορικὰ γεγονότα σχετιζόμενα πρὸς τὸν βίον τῶν θανόντων καὶ δυνάμενα νὰ διαφωτίσωσι τὰ κατὰ τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν λοιπὴν Ἡπειρον ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἰδίως μέγα εἶνε τὸ πλήθος τῶν τοιούτων τάφων ἔξωθεν τοῦ ἐν τῷ φρουρίῳ μεγάλου τζαμίου. Καὶ ἔξωθεν δὲ τοῦ τουρκικοῦ σχολείου (Μενδρεσῆ) τῆς πόλεως καὶ ἀλλαχοῦ ὑπάρχουσιν ἐπιγραφαὶ τουρκικαί· ὁμοίως δ' ἄξια περισυλλογῆς εἶνε καὶ αἱ τυχὸν σωζόμεναι ἐν τῇ πόλει ἑβραϊκαὶ ἐπιγραφαί.

— Ἐν τῇ κατὰ τὰ Ἰωάννινα ὁδῷ Παπάζογλου ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ κ. Στάθῃ Τσουρίδου εἰς ὅλος τοῖχος εἶνε κεκοσμημένος δι' ἐξαιρετοῦ παμμεγίστης τοιχογραφίας, ἀντιγράφου τῆς ἐν τῷ Βατικανῷ ζωγραφίας τοῦ Ῥαφαήλ τῆς παριστανούσης τὴν νίκην Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου κατὰ τοῦ Μαξεντίου παρὰ τὴν Μουλδίαν γέφυραν. Εἶνε δ' αὕτη ἡ τοιχογραφία ἔργον τοῦ Ἀλεξάνδρου Δαμίρη, γεννηθέντος ἐν Καλαρρύταις τῷ 1820. Ὁ Δαμίρης ἐσπούδασε τὴν ζωγραφικὴν ἐν τῷ Πολυτεχνεῖῳ Ἀθηνῶν, ὅπου ἠρίστευσε, καὶ κατόθιν μετέβη πρὸς τελειοποίησιν τῶν σπουδῶν αὐτοῦ εἰς Παρισίους, ἐκεῖθεν δὲ μετέβη εἰς Ῥώμην περὶ τὸ 1852.

— Πολλὰ ἔγγραφα τοῦ Ἀλῆ πασσᾶ, ἐν οἷς καὶ ἑλληνικά, εὑρέθη ἐν Πωγωνίῳ ὁ διοικητικὸς ἐπίτροπος κ. Πονηρίδης. Καὶ ἐν Τεπελενίῳ δ' εὑρέθησαν τοιαῦτα ὑπὸ τοῦ διοικητικοῦ ἐπιτρόπου κ. Διθαδᾶ. Ἄλλα δὲ κατέχει ὁ ἐν Πρεμετῇ κ. Μπίμπος.

— Ἐν τοῖς ἀποκειμένοις ἐν τῷ κατὰ τὴν Βενετιανὴν Δημοσίῳ ἀρχεῖῳ (R. Archivio di Stato ἢ Archivio dei Frari) γράμμασι (dispacci) τῶν γενικῶν προνοητῶν τῆς Πελοποννήσου, ἐν τῷ φακέλῳ Senato III Secreta. Proved. gen. in Morea S. Agostin Sagredo da 30 Nov^o 1896 sino Gen. 1697. Prov.

Gen. S. Polo Nani da 31 Agosto sin 8 Ott 1697 τὸ ὑπ' ἀρ. 54 ἐκ Πατρῶν ἀπὸ 16 Ἀπριλίου 1697. s. N. περιέχει διάφορα συνημμένα. Μεταξὺ τούτων εὐρίθται Distribuzione dei beni fatti dall' Illmo Sagredo, ἐν ᾗ ἀναγράφονται καὶ famiglie di Janina Καὶ ἄλλη δὲ τοιαύτη ἀναρχική, σώζεται ἐν ἄλλῳ συνημμένῳ εἰς τὴν αὐτὴν ἐπιστολὴν ἐγγράφῳ.